

Crtrice iz vinodolske onomastike

Sanja Kovač, dipl. oec.
Crikvenica
kovac.vinodol@gmail.com

UDK 811.163.42'373.21(497.561Vinodol)
pregledni članak

Sažetak

U članku se objašnjavaju oblikovne posebnosti sedam imena vinodolskih toponima: Dedomir, Desimer, Mojdruga luka, Netermac, Zabral, Zelemišalj i Žigovošće. Autorica iznosi svoju etimologiju navedenih toponima te zaključuje da njihova imena pripadaju najranijem sloju starohrvatskih zemljopisnih imena koja vuku podrijetlo iz praslavenskog jezika. Pet toponima: Dedomir, Desimer, Zelemišalj, Žigovošće, Mojdruga luka, tvoreni su od starohrvatskih dvočlanih osobnih imena pomoću praslavenskog posvojnog pridjevskog nastavka -j a nastali su nakon doseljavanja Hrvata u Vinodol, najkasnije do 15. stoljeća kada je u nas tvorba nastavkom -j u potpunosti zamijenjena onom nastavkom -ov odnosno -ev. Toponim Netermac je nastao miješanjem čakavskog narječja sa sjevernotalijanskim narječjima u doba srednjeg vijeka, a toponim Zabral potječe iz starohrvatskog vojničkog nazivlja. Svi istraživani toponimi, osim toponima Mojdruga luka, još uvijek se koriste. Ujedno se potanko tumače dijelovi osobnih imena koji se nalaze u osnovi šest zemljopisnih imena: Dedomir, Desimer, Mojdruga luka, Netermac, Zelemišalj i Žigovošće te se navode najranije potvrde tih i mnogobrojnih sličnih osobnih imena, prvenstveno onih iz starog hrvatskog imenarstva.

Ključne riječi: *toponimi, Vinodol, Dedomir, Mojdruga luka, Netermac, Zabral, Desimer, Zelemišalj, Žigovošće, dvočlana starohrvatska osobna imena, metaforična gorska imena, ikavsko-ekavska čakavština, hrvatski srednji vijek*

Uvod

Postanje nebrojenih toponima, zemljopisnih imena u Vinodolu i njemu pripadajućem gorskom zaleđu seže daleko unatrag u starohrvatsko doba, kada su naši pretci naselili ovaj kraj. Mnogi takvi toponimi u svojoj osnovi imaju dvočlana starohrvatska osobna imena njihovih pradavnih vlasnika, koja potječu iz razdoblja prije velikih seoba iz zajedničke slavenske pradomovine, odnosno iz praslavenskog jezika, što je i glavni razlog njihove nerazumljivosti čovjeku današnjice.

Naime, takva se starinska, ali izuzetno raznolika i živopisna, narodna osobna imena danas u većem broju mogu pronaći uglavnom samo u listinama i spisima hrvatskog srednjovjekovlja iz kojih tako možemo saznati da je npr. ime *Dragočaj* u nas potvrđeno već u 9. stoljeću, ... *Signum manu Dragazay...* (Kostrenčić 1967: 24), ime *Goděmir* zabilježeno je 1028. kao ime jednog hrvatskog bana iz 10. stoljeća *soror... Godemiri bani...* (Kostrenčić 1967: 66), ime *Vitodrag* zabilježeno je 1070. ... *Uitadrigo teste...* (Kostrenčić 1967: 115), ime *Mironěg* spominje se 1188. ... *Mironego...* (Smičiklas 1904-1998: II, 233), *Višebor* je zabilježen 1277. ... *Visebor...* (Smičiklas 1904.-1998: VI, 184). Hrvati su ta i na stotine drugih sličnih starih imena u novom kraju obilato rabili sve do Crkvenog sabora u Tridentu (1545. – 1563.), koji je na području cijele rimokatoličke Europe, pa tako i u nas, zabranio sva narodna imena, osim rijetkih bogonosnih, poput *Bogomir*, *Božidar* i sl. (Šimundić 1988: X).

Unatoč tome jedan sićušan dio takvih imena može se naći još i danas u suvremenom hrvatskom imenskom fondu jer su u 19. stoljeću u doba narodnog preporoda ponovno oživljena dvodjelna imena naših knezova i kraljeva kao npr. *Višeslav*, *Ljudevit*, *Ratimir*, *Mislav*, *Trpimir*, *Domagoj*, *Zdeslav*, *Branimir*, *Braslav*, *Mutimir*, *Tomislav*, *Krešimir*, *Miroslav*, *Držislav* i *Zvonimir*.

Međutim, osim tih vladarskih, gotovo su sva ostala imena tog tipa u našem narodu nažalost zaboravljena i samo rijetki stručnjaci, uglavnom onomastičari, imenoslovci znaju da je dio njih do danas ipak preživio jer je ostao *okamenjen* u imenu nekog toponima: naselja, gorskog vrha, doline, uvale ili vode. Takva imena tvorena su od dvočlanog imena njegovog starog vlasnika, uz dodatak jednog od tri moguća posvojna pridjevska nastavka, od kojih su dva: *-j* i *-in* naslijeđena još iz praslavenskog jezika, dok je jedan mlađi, sveslavenski: *-ov/-ev* (Skok 1971.-1974: I, 721, 741, 496).

Od nabrojanih nastavaka danas je neproduktivan samo *-j* koji je i glavni predmet ovog članka jer se njime od 14./15. stoljeća nadalje (kada ga je posve potisnuo nastavak *-ov/-ev*) u našem jeziku više uopće ne tvore nova zemljopisna imena niti općenito bilo kakve nove riječi.¹

¹ Rodić 1980: 302-303, Malić 1988: 137, Sudec 2008: 700. Nastavak *-j* je osim u tvorbi toponima od dvosložnih imena, u svim našim narječjima, pa tako i u čakavštini,

Sve dosad navedeno, za područje Vinodola najbolje mogu potvrditi pojedinosti o jednom neočuvanom i četiri još uvijek postojeća stara posvojna vinodolska zemljopisna imena, koja su sva izvorno također bila tvorena od dvočlanih starohrvatskih imena njihovih pradavnih posjednika, uz dodatak posvojnog pridjevskog nastavka *-j*.²

Dedomir

Ime *Dedomir*³ nosi povišeni vrh u Vinodolskoj kotlini koji se nalazi točno 701,2 m nad morem sjeverno od driveničkog zaselka Šimići. S njega se pruža prekrasan pogled na cijelo Kvarnersko primorje te je omiljen planinarski cilj i po njemu je prozvano planinarsko društvo iz Križišća. U povijesnim je ispravama često zapisivan u različitim i većinom iskrivljenim oblicima. Tako se npr. u Hreljinskom urbaru iz 1700. godine, pisanom talijanskim jezikom, spominje trojako, kao: *Nedomir*, *Detomir* i *Dedomir* (Margetić 1977: 226).

Ime ovog vrha je istovjetno s drevnim hrvatskim muškim dvočlanim imenom koje bi na današnjem standardu glasilo *Djedomir*, ali u toponimu dolazi u dijalektalnom obliku *Dedomir* s ekavskim odrazom starog glasa *ě* (*jata*).⁴ Razlog tomu je činjenica što se u čakavskom narječju područja na kojem se ovaj toponim nalazi, dosljedno provodi dvostruka zamjena starog glasa *ě* u *e* odnosno u *i*, prema pravilu Jakubinski-Meyer.⁵ Pošto jedan dio tog pravila predviđa ekavski odraz *jata*, uvijek kad iza njega, kao u našem primjeru, do-

bio korišten još i za tvorbu zemljopisnih imena od odmičnih osobnih imena (npr. *Dobrinj*), za tvorbu zemljopisnih imena od općih imenica (npr. *Jelenje*) te za tvorbu imena crkvenih blagdana (usp. *Martinja*) (Skok 1971.-1974: 741. te Sudec 2008: 699, bilj. 28.).

- ² Primjeri istovrsnih tvorenica koji se odnose na Hrvatsku u cjelini toliko su brojni, da je najveća teškoća, ustvari, izdvojiti tek neke od njih - poput npr. imena uvala duž jadranske obale: *Dobrogošće* u Makarskom primorju od imena *Dobrogost*, *Dragorađa* u Dubrovačkom primorju od imena *Dragorad*, *Trebenož* na (čakavsko-ekavskom) otoku Cresu od davno izumrlag imena *Trebeneg* itd. (Borovac 2002: 173, (178); 194, (199); 84, (89)).
- ³ Naglasci četiri obrađena toponima tvorena praslavenskim pridjevskim nastavkom *-j* koji postoje i danas označeni su prema lokalnom izgovoru. U tom mi je poslu nesebičnu pomoć pružila prof. Andrea Car kojoj stoga ovom prigodom najsrdačnije zahvaljujem.
- ⁴ Od sredine 11. stoljeća pa do kraja 12. stoljeća fonetska je vrijednost *jata* bila zatvoreno *e*, što znači da mu je izgovor bio negdje između samoglasnika *e* i *i*. Tek je u razdoblju od sredine 13. do kraja 14. stoljeća defonemiziran i izjednačen s glasovima *e* ili *i* odnosno s njihovim kombinacijama. (Lukežić 1990: 11–12.)
- ⁵ Ovo se pravilo najčešće izražava osnovnom formulom: *ě + t, d, n, l, r, s, z + a, o, u, ø = e*. (v. Moguš 1977: 39 i Lukežić 1990: 12–15. i 22).

laze redom: suglasnik *d*, nakon kojeg slijedi samoglasnik *o*, to znači da je za ovaj kraj izvoran oblik *Dedomir*, a ne *Didomir*.

Poznato je da slavenskim jezicima nisu svojstveni toponimi koji su po obliku jednaki nekom osobnom imenu⁶ pa je očito da je oblik *Dedomir* skraćeni oblik. To se najbolje može dokazati na temelju lika tog toponima s početka 20. stoljeća kada se navodi kao složenica *Dedomir stran*.⁷ Izuzetno su rijetke takve složenice koje sadrže osobno ime u nominativu i opću imenicu u nastavku, ali dokazuju kako je nominativni oblik imena sadržanog u njima prastari posvojni pridjev izveden nastavkom *-j*, koji se vremenom izgubio (Šimunović 2004: 223). To je tipičan slučaj upravo kod posvojnih toponima od osnova na *-r* pri čijoj je tvorbi jotacijom na njegovu kraju nastao meki nepčani (palatalni) praslavenski suglasnik *r'*, koji je u našem jeziku nakon 11. stoljeća depalataliziran odnosno izjednačen s nenepčanim (nepalatalnim) *r*. To znači, da se nakon toga više uopće nije razlikovao oblik nominativa jednine posvojnog pridjeva (toponima) muškog roda od nominativa jednine osnovne imenice (osobnog imena). Taj je nedostatak u hrvatskom jeziku bio jedan od glavnih razloga gubljenja iz uporabe posvojnih pridjeva na *-j* i njihove zamjene pridjevima tvorenim nastavcima *-ov/-ev* i *-in*, što se na čakavskim područjima počelo događati već na prijelazu iz 12. u 13. stoljeće (Malić 1988: 137–138, Barić 1995: 619).

Prvi član osobnog imena *Dedomir* je općepoznata imenica *djed* (stsl. *děďь*) tj. očev i majčin otac (Skok 1971-1974: I, 411) pa se može reći da je to ime najvjerojatnije spadalo u tzv. željna imena (Vidoeski 1983: 177), što znači da se nadijevalo djeci sa željom da dožive duboku starost, a samim tim da postignu i mudrost. Drugi član ovog imena je sveslavenska i praslavenska imenica *mir* (stsl. *mirь*), ali u njenom prvobitnom značenju *svijet*, a ne u današnjem značenju (Skok 1971.-1974: II, 427). Imenu *Dedomir*, dakle, može se pretpostaviti izvorno značenje: najdugovječniji, najmudriji na svijetu.

Najranija potvrda tog imena u Hrvata je ona iz oko 1080./1100. godine iz okolice Splita koja ga spominje kao ime sina izvjesnog *Dobrovita ... a Dobrouito et filio suo Dedomiro* (Kostrenčić 1967: 174), a od uglednijih nositelja ovog imena mogu se navesti pristav hrvatskog bana *Dionizija*, koji je zapisan 1183. godine ... *me Dedomirum...* (Smičiklas 1904.-1998: II, 184), i jedan knez starohrvatskog kneštva oko rijeke Sane zabilježen 1198. godine ... *Dedomiri Sannensis comitis* (Smičiklas 1904.-1998: II, 294.).

U Hrvata su potvrđena i dvočlana imena koja sadržavaju drugi član *djed* poput osobnog imena *Dragoděd* zabilježenog oko 1080/1100. kraj Splita ...

⁶ Šimunović 2009: 135.

⁷ U tom obliku ga navodi Hirc u knjizi *Prirodni zemljopis Hrvatske* na 435. stranici, dok u kazalu iste knjige stoji *Dedomir strana*.

Dragadet... (Kostrenčić 1967: 177.). Isto ime *Dragodid* s ikavskim odrazom jata, još uvijek nosi i jedan maleni zaselak na otoku Visu.⁸

Desimēr

Desimer je livadama i pašnjacima prekriven brdoviti predio na 771 m nadmorske visine sjeverno od Batera, odnosno njegovog zaselka Mataija Draga.⁹ Kao i u slučaju zemljopisnog imena *Dedomir*, nominativni oblik tog toponima je ustvari stari posvojni pridjev izveden nastavkom -j od osobnog imena *Desimer* koji se vremenom izgubio. Naime, meki praslavenski palatalni suglasnik *r'*, koji je na kraju ovog zemljopisnog imena nastao jotacijom od *r* i *j* pri njegovoj tvorbi, u našem je jeziku nakon 11. stoljeća depalataliziran u nepčani (nepalatalni) *r* pa se danas oblik našeg toponima više ni po čemu ne razlikuje od oblika osobnog imena od kojeg je nastao (Malić 1988: 137–138, Barić 1995: 619).

Starohrvatsko muško osobno ime *Desimer* u našim latinski pisanim ispravama nalazimo već u 13. stoljeću. U jednoj trogirskoj ispravi iz 1272. spominje se izvjesni *Dessemer* (Barada 1948.-1951: 404). Prvi član tog imena, *desi-*, imperativ je danas isključivo južnoslavenskog glagola *desiti se* u značenju *dogoditi se*.¹⁰ Javlja se i u mnogim drugim starohrvatskim imenima od kojih su rjeđa bila: *Desivoj*, *Desidrug* i *Desirad*, a vrlo česta: *Desimir* i *Desislav*. *Desivoj* je bio ninski knez koji se spominje u jednoj ispravi iz 1205. godine: ... *per comitem Desiuoy...* (Smičiklas 1904.-1998: III, 51), svećenik iz okolice Zadra *Desidrug*, *Dessidrug* zapisan je 1207. (Smičiklas 1904.-1998: III, 64), a stanovnik Omiša *Desirad*, *Desirat* 1235. (Smičiklas 1904.-1998: III, 434). Najugledniji *Desimiri* iz hrvatske povijesti su krbavski župan, *Desimiri Corbaustici*, koji se spominje 1078. (Kostrenčić 1967: 163), dvorski ubrusar *Desimiro vbrusarico* koji je služio hrvatskog kralja a spominje se 1089. (Kostrenčić 1967: 190) te lički nadbiskup, *Desimiro Licensi archipresbytero* čije se ime navodi u pisnoj ispravi 1185. godine. (Smičiklas 1904.-1998: II, 194). Među poznatim *Desislavima* zabilježen je 1190. *Dessislauus* plemić iz čuvenog starohrvatskog plemena Kačića (Smičiklas 1904.-1998: II, 241), 1208. omiški knez *Desisclauus* (Smičiklas 1904.-1998: III, 77) te 1226. hvarski župan *iupano Desislauo* (Smičiklas 1904.-1998: III, 254).

Iz navedenog je razvidno da imena *Desimer* i *Desimir* nisu istoznačna jer se razlikuju po svojem drugom članu. Član *mir* ima drevno značenje *svijet* i no-

⁸ Vidi: Korenčić 1978: 826.

⁹ Vidi na topografskoj karti *Bijele stijene*. 1: 25 000.

¹⁰ Izvan južnoslavenskog područja, ovaj je glagol postojao još samo u rusko-staroslavenskom i staro-češkom jeziku. (Skok 1971.-1974: 395 i Šimundić 1988: 72).

vije značenje *mir* pa se imena koja ga sadrže mogu tumačiti dvojako, ovisno o tome radi li se o jako starim imenima ili o onima iz novijeg doba dok je član *mer* ustvari starogermanski pridjev *mēr* u značenju *slavan*, *velik*, *znamenit* i posuđenica je još iz doba zajedničkog praslavenskog jezika jer je potvrđen u svim slavenskim jezicima.¹¹

Imena s drugim članom *mer* po značenju su jednaka onima u nas vrlo čestima koja završavaju na *slav*, korijenski morfem imenice *slava* te ih ubrajamo u željna imena (Skok 1971.-1974: II, 428; Vidoeski 1983: 177). Tako je i ime *Desimer* najvjerojatnije izvorno sadržavalo roditeljsku želju: *neka mu se desi, dogodi slava, neka bude slavan, velik* i može se ubrojiti među naša najstarija miješana (hibridna) imena jer mu dijelovi potječu iz dva jezika. Imena s drugim članom *-mer* dokaz su da naša najstarija miješana imena potječu još iz razdoblja prije doseljavanja Hrvata na današnje prostore, odnosno da nisu nastala, kako se to najčešće smatra, tek pokrštaivanjem kada se u nas prvi puta javljaju imena tipa *Pavlimir* i *Jurislav*, koja kao prvi član imaju svetačko ime dok im je drugi član u pravilu ili *-mir* ili *-slav* (Vidoeski 1983: 147).¹²

Zvukovna sličnost neslavenskog *mer* i slavenskog *mir* vremenom je neminovno dovela do istiskivanja nerazumljivog *mer* razumljivim *mir* s prvom fazom zamjene u doba hrvatskih narodnih vladara te drugom znatno kasnije doseljavanjem novog stanovništva u doba ratova s Turcima.¹³ Tako su već imena mnogih hrvatskih knezova sačuvana u oba oblika, te se npr. ime kneza Trpimira (845. – 864.) na kamenom ulomku natpisa iz crkve benediktinskog samostana u Rižinicama kraj Solina javlja zapisano s članom *mer*: ... *PRO DVCE TREPIME(ro)*... (Delonga 1996: 128) dok u darovnici od 4. ožujka 852. godine sadrži član *mir*: *Tīrpimir, dux Chroatorum* (Kostrenčić 1867: 4). U 17. stoljeću zabilježeni su mnogi primjeri promjena člana *mer* u *mir* u toponimima pa npr. novopridošlo pravoslavno stanovništvo u gorskokotarsko starohrvatsko naselje *Gojmerje*, čiji se osnivač zvao *Gojmer*, mijenja njegovo ime u *Gomirje* (Skok 1971.-1974: II, 428), a javlja se i novi naziv *Žitomir* za današnje naselje kod Marije Bistrice na čijem se mjestu još 1209. nalazila *Žitomerja* (voda) koja je zabilježena kao: *ubi Sitomeria cadit in Crapinam* (Smičiklas 1904-1998: III, 93), i po kojoj je nazvan i posjed zagrebačkih biskupa spomenut 1343. kao: *terre seu possessionem Sytomerya vocatam* (Smičiklas 1904.-1998: XI, 41).¹⁴

Postoje, međutim, i primjeri poput našeg gdje je član *mer* ostao nepromijenjen do danas, kao u imenu mjesta *Stojmerića* kod Slunja poznatog još iz

¹¹ Skok 1971.-1974: II, 427, 428. i Šimundić 2004. prema M. Malec, 503.

¹² Usp. Šupuk 1971: 52 i Šimundić 2004: XXI.

¹³ Vidi Skok II, 428. pod mio (II).

¹⁴ Usporedi: Mašić, Mijo: Imenik naselja Republike Hrvatske, 1993: 509.

srednjeg vijeka koje imenom sjeća na nekadašnjeg vlasnika *Stojmera*¹⁵ ili pak u nazivu mjesta *Donjeg* i *Gornjeg Velemerića* u karlovačkoj okolici, podno srednjovjekovnog grada *Velemerića* čije je ime izvedeno od osobnog imena *Velemer*¹⁶ ili u imenu naselja *Desmerice* kod Ogulina koje iako okrnjeno za jedan samoglasnik, ipak vidljivo ukazuje na ime *Desimer*.¹⁷

Mojdruža luka

Toponim Mojdruga luka danas se više ne koristi. Radi se o starom imenu koje bi prevedeno na suvremeni hrvatski jezik glasilo *Mojdrugova livada* jer se imenica *luka* u davnini koristila u značenju *livada*, najčešće livada uz rijeku (Daničić et al. 1880.-1976: VI, 206). Toponim se sačuvao u glagoljskoj ispravi iz 1323. godine koja sadrži popis zemalja triju vinodolskih općina Kotor, Grižane i Belgrad. U ispravi se ime izvjesnog Vinodolca *Mojdruga*, javlja kao ime (tadašnjeg ili prvotnog) vlasnika ove livade ... *zemla poli Moidruže luke poli reku...*, ali i kao ime vlasnika jednog brežuljka ... *zemla poli Hlmac od Moidruga...* (Šurmin 1989: 78). Drevni oblik ovog toponima *Mojdruža* (umjesto danas uobičajenog *Mojdrugova*), nastao je dodavanjem posvojnog pridjevskog nastavka *-j* na kraj starog dvočlanog imena *Mojdrug* čime je jotacijom tvrdi nenepčani suglasnik *g* pretvoren u meki nepčanik *ž*.

Ime *Mojdrug* ima vrlo razumljivo značenje *moj prijatelj* jer mu je prvi član posvojna zamjenica *moj* (stsl. *moi*), a drugi član imenica *drug* (stsl. *drugъ*), *prijatelj*.¹⁸ U Hrvatskoj je ime *Mojdrug* zabilježeno još samo u jednoj ispravi iz 1249. godine, u kojoj se govori o prodaji zemlje među hrvatskim plemićima u posavskoj županiji Dubica ... *cum filio Kumyk Moydrug nomine* ... (Smičič 1904.-1998: IV, 411). Inače, u svih se Slavena član *moj* javlja uvijek samo kao prvi dio nekog dvočlanog imena. Najstarije takvo potvrđeno hrvatsko ime je *Mojmir* zabilježeno oko 1060/78. godine kao *Ego Moimir* u ispravi kojom je kao i mnogi drugi imućni plemići toga doba darovao sav svoj posjed benediktinskom samostanu u Biogradu na moru (Kostrenčić 1967: I, 169). Najveći trag u zemljopisnom nazivlju Hrvatske što se tiče imena s početnim članom *moj*, ostavio je neki naš davni velikaš *Mojslav* po kojem je nazvana hrvatska regija *Moslavina*, prvotno najvjerojatnije *Mojslavovina* – što je, međutim, naknadno rekonstruiran oblik koji nije potvrđen u izvornim dokumentima (Daničić 1880.-1976: VII, 17 i Skok 1971.-1974: I, 497).

¹⁵ Vidi: Daničić et al. 1880.-1976: XVI. 610 pod *Stojmerić*, te Mašić 1993: 486.

¹⁶ Vidi: Daničić et al. 1880.-1976: XX. 690 pod *Velemerić*, te Mašić 1993: 406 i 418.

¹⁷ Mašić 1993: 400.

¹⁸ Skok 1971.-1974: II, 449 - pod *môj*, te Skok 1971.-1974: I, 447. pod *drŭgī* (II.) i Šimundić 1973: 28, 21.

Član *drug* kao drugi dio složenih imena u Hrvatskoj pronalazimo već u 10. stoljeću kada se 950. godine kao jedan od vjernih podanika kralja Krešimira II. spominje odličnik *Prvidrug ... Priuidrug...* (Kostrenčić 1967: I, 40) s imenom uzvišena značenja *prvi, najbolji prijatelj*.¹⁹ Također, lijepo ime nosio je štitonoša hrvatskog kralja Petra Krešimira IV. – *Dobrodrug* u značenju *dobar prijatelj* čije je ime zabilježeno 1066. ... *Dobrodrugu scitonosa...* (Kostrenčić 1967: I, 105).

Zelemišalj

Zelemišalj je predio u zaleđu Grižana i danas još uvijek bogat šumom, pašnjacima i sjenokošama. Prvi put se spominje u glagoljskoj listini iz 1309. godine kada su se oko njega sporili Novogradci i Ledeničani. U dva dosadašnja izdanja te isprave zapsan je u čak tri oblika: ... *Žlemišal' da e v' zavodi novograd'skom...* (Kukuljević 1863: 1. i Šurmin 1898: 75) zatim: ... *su Novogradci v' držani i Žlemišalb...* (Kukuljević 1863: 2), te ... *su Novograd'ci v' držani i Lemišalb...* (Šurmin 1898: 75). U Grižanskom urbaru iz 1700. godine zapsan je u srednjem rodu kao *Selemisglie* (Margetić, Margetić 1993: 53) jer se tada očito izgovarao *Zelemišlje*. Na suvremenim zemljovidima zabilježen je kao *Zelemišalj*, a tako ga danas izgovara i domaće pučanstvo. To je zemljopisno ime tvoreno od starohrvatskog dvočlanog osobnog imena koje bi na današnjem standardnom jeziku glasil *Zlemisl*, odnosno čakavski *Zlemisal* uz dodatak posvojnog pridjevskog nastavka *-j*. Prvi član ovog starog osobnog imena tvoren je od pridjeva *zao*, čakavski *zal* (stsl. *zъlъ*) (Skok 1971.-1974: III, 642), a drugi od imenice *misao*, čakavski *misal* (stsl. *myslъ*) (Skok 1971.-1974: III, 431).

Razlog zbog kojeg se današnji oblik ovog toponima, umjesto očekivanog *Zlemišalj*, izgovara *Zelemišalj*, tj. zašto umjesto gubljenja poluglasa *ъ* u slabom položaju, koji je u nas kao proces dovršen još krajem 11. stoljeća, sadrži odraz tog poluglasa u samoglasnik *e*, nije fonetski jer u našem jeziku suglasnički skup *zl* nije težak za izgovor. Naprosto je riječ o svojevrsnom presliku prema oblicima osnovnog pridjeva jer u njegovoj čakavskoj sklonidbi analogijom imamo vokalizaciju poluglasa i u kosim padežima: N jd. *zal* (*zel*), G jd. *zaloga* (*zeloga*), a ne *zloga* itd. Da ovaj naš slučaj nikako nije izoliran i usamljen dokazuje i u nedalekom Vrbniku na otoku Krku na isti način i od istog pridjeva tvoren dvočlani toponim *Želestrn* sa značenjem *zle strane* (Skok 1971.-1974: III, 642). Dapače, sličnih je primjera, ne samo od pridjeva *zal* i općenito od pridjeva već i od drugih vrsta riječi, u čakavštini toliko puno da se ova poja-

¹⁹ Za čitanje ovog imena baš u obliku *Prvidrug*, a ne npr. u obliku *Pribidrug*, koje je u našem srednjovjekovlju bilo puno uobičajnije, usp. Šimundić 1982.-1983: 183.

va analoške vokalizacije slabog poluglasa smatra prvorazrednom posebnošću čakavskog u odnosu na sve druge slavenske jezike.²⁰

Inače, dvočlana imena s prvim dijelom od pridjeva *zao*, ali i imenice *zlo*, bila su u pretkršćansko doba vrlo česta i ubrajala su se u tzv. zaštitna (profilaktična) imena²¹ kojima su se djeca željela zaštititi od zlih sila po načelu da *zlo* neće nauditi zlomu tj. svojemu. Profilaktičko značenje se kasnije izgubilo ali su imena ostala. Tako se npr. oko 1095. u Zadru javlja muškarac imena *Zlorad: Slora et alii multi* (Kostrenčić 1967: 207), po kojem je kasnije nazvana cijela jedna zadarska srednjovjekovna plemićka obitelj, godine 1236., također u zadarskim ispravama, spominje se i neki *Zleman*, otac Radovanov: *Radouan filius Sleman* (Smičiklas 1904.-1998: IV, 5), 1245. zabilježen je omiški plemić *Zlomir: Slomir* (Smičiklas 1904.-1998: IV, 268), a 1319. u obitelji jedne Zadrance *Zlovid: relicte Viti de Slouido* (Smičiklas 1904.-1998: VIII, 526).

Imenica *misao* javljala se znatno češće kao drugi, nego kao prvi član najstarijih slavenskih imena,²² što dokazuje i raširenost takvih imena među pripadnicima svih hrvatskih staleža već u 9. stoljeću kada takvo ime nosi npr. i hrvatski plemić *Ljudemisl*, ujak južnohrvatskog kneza Borne iz 823. ... *ad Liudemuhslum avunculum Bornae ducis...* (Rački 1877: 328), ali i rob *Nedomisl* iz doba kneza Trpimira 852. godine *Nedamustlo...* (Kostrenčić 1967: I, 6).

Imenica *Zelemišalj* do danas se sačuvala u nizu hrvatskih toponima, poput *Zelemišlju* bliskog zemljopisnog imena *Drugomišalj*, 828 m nad morem, na gorju Velika Kapela kod Drežnice u Gorskom kotaru.²³ To je ime nastalo od imena *Drugomisal*, također jednog starog imena u čakavskom obliku. Među najstarije toponime te vrste u Hrvatskoj ubrajaju se i današnja naselja *Donje i Gornje Primišlje* kod Slunja koja se kao jedinstveno naselje prvi put spominju još 1348. godine, a nazvana su po nekadašnjem vlasniku *Premislu: Premisel* (Tkalčić 1873.-1874: II, 56). Na temelju najstarijeg zapisa ovog toponima vrlo je vjerojatno kako mu je izvorni oblik bio *Premišalj* ili *Premišlje*, a ne kao danas: *Primišlje* pa se i njegov osnivač najvjerojatnije zvao *Premis(a)l*, a ne *Pri-mis(a)l* (Moguš 1980: 221).²⁴

Među imenima koja su imenicu *misao* sadržavala u svojem prvom dijelu, u hrvatskom imenarstvu najpoznatije je ono starohrvatskog kneza *Mislava* (835. – 845.) (Šimundić 1988: XIX, 241 te Daničić et al. 1880-1976: VI, 761)

²⁰ Usp. Moguš 1977: 21 te Lukežić 1990: 107–108, bilj. 279.

²¹ usp. Vidoeski 1983: 254 i Šimundić 1973: I, VII.-VIII.

²² usp. Šimundić 1973: 28.

²³ Hirc, 478.

²⁴ Usp. INRH, 404. i 416.

koje je nastalo stezanjem (haplologijom) od rekonstruiranog oblika *Myslislavъ* ili *Mysloslavъ* (*sla<slisla* ili *slo-sla*) (Skok 1971.-1974: II, 431). Osim čakavskog imena *Zlemisal* potvrđeno je i štokavsko ime *Zlomisl* od kojeg je tvoreno današnje zapadnohercegovačko prezime *Zlomislić* (Nosić 1998: 244). Gledajući Slavene u cjelini, najraniji spomen nekog sličnog oblika ovog imena zabilježen je još 1136. kod Poljaka u latinskom obliku *Slimisl* što odgovara suvremenom poljskom *Złymysł* (Toporov 1963: 11). Svim trima inačicama s početnim *zle-/zli-/zlo-* prvotno je značenje bilo *onaj koji ima zle misli, koji zlo misli*, upravo suprotno od značenja također starog slavenskog imena Dobromisl. To je ime prvi put zapisano još u drugoj polovici 9. stoljeća na području današnje sjeverne Italije, u Čabdadskom evanđelistaru (f. 6'), kao ime jednog slavenskog hodočasnika *Dabramusclo* (Rački 1877: 383).

Žigovošće

Žigovošće je ime predjela sjeverozapadno od Ledenica na području Donjeg Zagona.²⁵ Prvotno je vjerojatno imalo oblik *Živogošće* kao i poznato naselje na Makarskom primorju koje je prvi put zapisano 1276. godine kao *Ž'ivogošće* (Jurlina 2005: 52 i Mašić 1993: 509). Radi se o starom posvojnom toponimu tvorenom izumrlim pridjevskim nastavkom *-j* od dvočlanog muškog imena *Živogost* (Šimunović 2002: 230). Njegov je sadašnji vinodolski oblik nastao metatezom,²⁶ glasovnom promjenom zamjene slogova *vogo* u *govo* (*Žigovošće* < *Živogošće*). Gotovo istovjetno zemljopisno ime postoji i u Čeha. Radi se o mjestu *Živoš* nedaleko Praga koje se prvi put spominje još davne 1057. godine kao *Siuohoschi* (Svoboda - Šmilauer 1949.-1960: IV, 853). Prvi član osobnog imena *Živogost* je pridjev *živ* (stsl. *živъ*) (Šimundić 2002: 38). Etnolozi su utvrdili da su imena koja su sadržavala taj pridjev spadala u zaštitna imena²⁷ jer su davana sa željom da djeca koja ih dobiju ostanu na životu. Najbolje se to vidi na primjeru nekada u nas vrlo čestog imena *Dabiživ* koje je ustvari sažeta roditeljska želja *da bi (bio) živ*, a kojeg je u njegovom odmiličnom obliku *Dabiša*, između ostalih, nosio i drugi po redu bosanski kralj iz dinastije Kotromanića (1391. – 1395.).²⁸

Drugi član imena *Živogost*, imenica *gost* (stsl. *gostъ*) s prvobitnim značenjem *tuđinac, pridošlica*, bila je u Slavena izuzetno važna riječ sa sociologijskog gledišta, a time i jako čest prvi ili drugi dio slavenskih dvočlanih imena.²⁹

²⁵ v. Topografska karta Novog Vinodolskog.

²⁶ usp. Šimundić 1988: XIX.

²⁷ Grković 1986: 10.

²⁸ Šimundić 1981: 63 te Skok 1971.-1974: III, 682.

²⁹ Skok 1971.-1974: I., 595 (pod *gôst*), Šimundić 2002: 22–23, Pavlović 1976: 71–75.

Imena koja su ju sadržavala, potvrđivala su nadaleko poznato slavensko gostoljublje koje spominje još bizantski car Mauricije (582. – 602.). U strateškom elaboratu za borbu protiv Slavena *Mauricii strategicum* Slavene je opisao riječima: *Prema strancu su prijazni, odana ga srca prate od mjesta do mjesta, kamo već mora i čuvaju ga; dogodi li se strancu s nemara domaćinova nesreća, digne se na nj susjed njegov držeći da je sveta dužnost osvetiti gosta*.³⁰ To mišljenje potvrđuje i jedan stari ljetopis koji navodi kako su poganski zapadni Slaveni štovali božanstvo zvano Radigost³¹ koje je očito bilo zaštitnikom gostiju jer mu ime znači *onaj koji ima rada goste, komu su mili gosti*.

Najstarije zapisano hrvatsko ime s drugim članom *gost* je *Dobrogost*: ... *Ego Dobrogost*... iz paške darovnice sastavljene 1071. godine (Kostrenčić 1967: 125) a najčešće u nas nadjevano takvo ime bilo je *Slavogost* kojeg su, između ostalih, nosili: brački župan iz doba kralja Zvonimira zabilježen 1078. kao *Slavogosti iuppani*³² (Kostrenčić 1967: 159.), prvi poznati krbavski knez iz 1198. *Slauogosti Corbauiensis comitis* (Smičiklas 1904.-1998: II, 294) te najstariji poznati šibenski javni bilježnik iz 1386. godine *scriptum conditum manu Slauogosti, notarij infrascripti* (Zjačić 1952: 240).

Treba spomenuti da lokalna predaja poznaje ime našeg vinodolskog toponima i u njegovom izvorniku kao *Živogošće* te ga po načelu pučke etimologije³³ objašnjava pričom kako su se stanovnici Gornjeg Zagona na tom mjestu imali običaj odmarati i *živi gostiti* kad su u davno doba svoje pokojnike morali pješice nositi do groblja u dosta udaljeni Donji Zagon.³⁴

U slučaju ovog sjevernoprimorskog *Žigovošća* nije moguće sa sigurnošću utvrditi radi li se o toponimu kojem je ime nadjenulo prvobitni sloj hrvatskog pučanstva koji je stanovao u Ledenicama prije turskih provala u 15. i 16. stoljeću ili je ovo zemljopisno ime došlo kasnije doseljavanjem uskočkog štokavskog ikavskog stanovništva iz pravca dalmatinskog *Živogošća*.

³⁰ Črnja, Zvane 1965: 14.

³¹ ... *quorum principes est Redigast*..., Brückner 1923: 249 (prema Adamu iz Bremena iz druge polovice 11. st.)

³² Premda se ova isprava smatra krivotvorinom iz mletačkog doba, samo ime župana *Slavogosta* nije sporno jer se već 1111. spominje (najvjerojatnije upravo) njegov sin Radovan kao brački sudac ... *cum suis iudicibus Radouano Slauogost*... (Smičiklas 1904.-1998: II, 21).

³³ Pučka etimologija je nestručno, krivo tumačenje značenja neke riječi koje nastaje zbog pučke neupućenosti u stvarni korijen riječi i/ili okolnosti njezina nastanka. Najčešće je temeljena samo na određenoj glasovnoj sličnosti između osnovne riječi i one s kojom ju se pokušava objasniti. (usp. Klaić 1989: 396).

³⁴ Na ovom podatku zahvaljujem g. Ivici Periću iz Crikvenice (r. 1952. u Gornjem Zagonu).

Netermnjak

Netermnjak je ime gorskog vrha koji se uzdiže na 887,4 m nadmorske visine u vinodolskom planinskom zaleđu. Nepristupačan je zbog svojeg divljeg i surovog terena i ne izgleda pogodan za uspon, dapače vrlo je nezgodan, upravo nemoгуć za osvajanje. Znakovito je da ga svi planinari upravo tako opisuju, ne znajući stvarno značenje njegova imena. Objašnjavali su mi da se na njega nitko ne penje jer je put do njega prekriven gustom šumom i pun oštih stijena.

Nastojala sam utvrditi vezu između sačuvanog zemljopisnog imena *Netermnjak* i izumrllog sjevernočakavskog osobnog imena i prezimena *Netermac*. Oba ova imena sadržavaju dijelove iz dva, a ne samo iz jednog jezika, te po svojem postanku i značenju spadaju u naša najneobičnija srednjevjekovna miješana (hibridna) imena (Vidoeski 1983: 147, Šimundić 1988: XXI).

Njihov je daleki korijen u latinskom nazivu za moljca *tarmes* koji se tijekom srednjeg vijeka, preko mletačkog i furlanskog talijanskog narječja u obliku *tarma*, proširio najviše na čakavski sjeverni dio istočnojadranske obale i njenog zaleđa. I to ne samo u doslovnom već i u njegovom slikovitom odnosno prenesenom, metaforičnom značenju kao: *osoba koja stalno mrmlja zbog nezadovoljstva*. Od furlanskog pridjeva *tarmât* u značenju: *izgrižen od moljaca*, s domaćim predmetkom *ne* i nastavkom *-an* tvoren je zatim, nekad vrlo često upotrebljavan, staročakavski metaforični pridjev *netrmâtan* u značenju *nezgodan, nespretan* (Skok 1971.-1974: 445, Nemanić 1884.-1885: 41). Navedene imenice i pridjev u današnje vrijeme poznaju tek malobrojni preostali govornici pojedinih sjevernočakavskih narječja. Tako npr. u Grižanama u Vinodolu imenica *trma* znači izgled,³⁵ dok u Vrbniku na otoku Krku za moljca kažu *tèrlec*, a pridjev *netermâten* znači *dosadan, nepodnošljiv*. (Stasić Milić 2008: 403, 424). Posebno treba naglasiti da se spomenuti pridjev, vjerojatno kasnijim selidbama, proširio i na hrvatski sjever pa ga npr. u obliku *neterm'ajen* u značenju: *neposlušan, nemaran, tvrdoglav*, koriste čak i poneki kajkavci središnjeg Zagorja. (Vranić 2010: 236).

Zbog svega navedenog ne čudi što se u starom hrvatskom imenarstvu već u dotursko doba, u krajevima od današnje srednje Dalmacije, preko Like i Kvarnerskoga primorja pa do Istre, koji su tada svi još uvijek bili čakavski, bilježi i dvočlano muško osobno ime s narodnim nastavkom *-ac* koje je po svojem podrijetlu također spadalo u skupinu izvedenica od iste osnove, a ostalo nam je zabilježeno u dvije izgovorne inačice: *Netrmac* i *Netermac*.³⁶

³⁵ Na ovom podatku najtoplije zahvaljujem gospođi Katici Barbarić (r. 1935.) iz Grižana.

³⁶ Oba su ova imenska oblika bila čakavska jer se u čakavaca slogotvorno tj. samoglasno *r* može ostvariti na čak četiri načina: bez popratnog samoglasnika kao *-r* ili kao slijed *-ar, -er* ili *-or*. (Moguš, 30.)

Značenje mu je najvjerojatnije bilo podosta široko: *koji stalno mrmlja, nezadovoljan, dosadan, nesnosan, nemoguć, (koji izgleda) neprijatan, nepristupačan, nedostupan*.

Čini se da je osobno ime *Netrmac* odnosno *Netermac* bilo najraširenije u 14. stoljeću i to najviše među hrvatskim plemstvom o čemu nam osim jedne ličke glagoljične isprave iz 1393. (Kukuljević Sakcinski 1863: 45, Šurmin 1898: 98) govore i mnogobrojne latinske isprave iz kojih se vidi da su ga nosile osobe iz plemena Virevića, Mogorovića, Poletčića: 1383. *Thomassius condam Netremacii de genere Virauich* (Karlić, Katušić, Pisačić 2007: 31), 1384. *Matheus condam Netremaci de genere Mogorouich* (Karlić, Katušić, Pisačić 2007: 43), 1391. *Toma condam Netermacii* (Ančić 2005: 153). *Netermac* je bilo zaštitno (profilaktično)³⁷ ime, koje je po svom značenju bilo slično nekim našim još starijim zaštitnim imenima koja bijahu jednočlana i izvedena od čisto narodne osnove, kao npr. onima od onomatopejskih glagola *mrmljati*, *mrmoriti*, *mrnjati* u značenju *brundati*, *gundati*, *njurgati*.³⁸ Jedno takvo ime je npr. nosio dubrovački plemić *Mrnjak* s početka 11. stoljeća³⁹ a drugo *Mrmonja*, župan slavnog hrvatskog plemena Šubića zabilježen 1102. godine.⁴⁰ Osim toga, ime *Netermac* se svojim oblikom vrlo lijepo uklopilo u dugi niz naših dvočlanih zaštitnih imena kojima je prvi član bila niječnica *ne*. Takva su imena nosili npr. *Nemisl*, jedan od župana kneza Trpimira koji se spominje 852. godine kao *Nemustlo iuppani* (Kostrenčić 1967: 6), zatim *Nelipac*, osnivač čuvenog plemićkog roda Nelipića, knezova kninskih i cetinskih naveden u ispravi iz 1244. u latinskom obliku *Nelipcio* (Kostrenčić 1967: 236.), te dva vinodolska uglednika u doba sastavljanja Vinodolskog zakona 1288.: *Nedrag iz Bakra* te iz *Crsata Nedrag satnik* (Bratulić 1988: 52).

U kasnijim stoljećima u Istri i to na Motovunštini u razdoblju 1775. - 1776. zabilježeno je prezime *Netermac*: *eredi del qm Netermaz* (Bratulić 1980: 208). Za vrijeme fašističke okupacije prezime je nasilno promijenjeno iz već djelomično potalijančenoga oblika *Neternaz* u posve izobličeno *Neterri* (Nosić 2010: 37) da bi se nakon Drugog svjetskog rata opet vratilo u hrvatski, iako, zbog njegovog općeg nerazumijevanja, također iskrivljeni oblik *Neternac* (Putanec, Šimunović 1976: 457). Prezime *Netermac* danas više ne postoji, baš kao i osobno ime od kojeg je nastalo.

³⁷ Vidoeski (ur.) 1983: 254, Šimundić 1988: VII.-VIII.

³⁸ Skok 1971.-1974: 469.

³⁹ U ispravi iz 1050.-1055. (Kostrenčić 1967: 81) *Mrnjak* se navodi kao otac dubrovačkog svjedoka Andrije: *Signum + manu Andree, filli Marnaci Lampri*.

⁴⁰ U ispravi iz 1102. (Smičiklas 1904-1998: 8) Šimundić ime *comitem Marmognam de genere Subbithorum* neispravno čita *Mrnjak* (Šimundić 1988: 178).

Zabral

Zabral je ime brda u Vinodolskoj kotlini *va srid griške strani* ispod kojeg se prostiru *Begrad i se begracke sela* (Balas 2004:13). Ubraja se među metaforične oronime, gorska imena koja izražavaju stvarnu ili prividnu sličnost određenog vrha, uzvišenja, brda ili planine s nekim predmetom, objektom ili osobom.

Zabral je jedna od davno zaboravljenih riječi iz vojničkog nazivlja koju su Hrvati u Vinodol donijeli još iz svoje stare slavenske pradomovine. Izvedenica je iz korijenskog morfema *bor-* glagola *boriti se* pa je samim tim u svezi i s glagolom *braniti* izvedenim iz njegove proširene osnove (Skok 1971.-1974: 189–190). U staroslavenskom jeziku naziv *забрао* značio je *opkop oko utvrde, tvrđavinske zidine, bedem* (Miklosich 1865: 205 i Kurz 1966.-1973: 627). To je potvrđeno i kao starorusko *забороло* jer je doslovno značenje ove riječi: *ono što ograđuje, brani, štiti* (Šanskij. Ivanov. Šanskij 1975:151). Otuda i današnje rusko *забрало* za vizir, *štitnik za oči na kacigi* (Poljanec. Madatova-Poljanec 2002: 200) te češko *zábradlí* i slovačko *zábradlie* ograda (Merhaut 1998: 531 i Takač 1999: 254).

Znajući sve to, ali koristeći se najvjerojatnije i rječnicima Dubrovčanina Joakima Stullija s početka 19. stoljeća koji sadrže mnoge staroslavenizme i rusizme, među kojima je i *zabralo* u značenju *ograda* (Stulli 1801: 554), krajem 19. stoljeća ovu je riječ, također u obliku *zabralo*, u nas neuspješno pokušao oživjeti hrvatski jezikoslovac slovačkog podrijetla Bogoslav Šulek, predlažući ju kao zamjenu za *parapet*, u arhitekturi čest talijanizam u značenju *ograda koja štiti od pada* (Šulek 1990: 1315).

Očito je da se izuzetno dojmljiva strmina brda nad vinodolskim naseljem Belgradom našim praocima činila poput neosvojivih zidina i najbolje moguće brane od neprijatelja pa su ga zato, nakon doseljenja u ovaj kraj, ovako metaforično i nazvali.

Zaključak

U članku se objašnjava podrijetlo i značenje sedam imena vinodolskih toponima: *Dedomir, Desimer, Mojduža luka, Netermac, Zabral, Zelemišalj i Žigovošće*. Donose se pretpostavljene etimologije navedenih toponima te se zaključuje da njihova imena pripadaju nastarijem sloju starohrvatskih zemljopisnih imena koja vuku podrijetlo iz praslavenskog jezika. Istraživanje ovih toponima, koje slobodno možemo nazvati najstarijim hrvatskim jezičnim spomenicima, skromni je prilog boljem poznavanju i razumijevanju hrvatske toponomastike.

Literatura

- ANČIĆ, Mladen. 2005. Registar Artikucija iz Rivignana. Srednjovjekovni registri Zadarskoga i Splitskog kaptola. *Fontes 11*. Zagreb. 79–313.
- BALAS, Zlatica. 2004. *Zabralске bure: šećuć pasanin vrimenon*. Adamić. Rijeka.
- BARADA, Miho. 1948.-1951. *Trogirski spomenici / Monumenta Traguriensia*. MSHSM. Sv. 44–46. JAZU. Zagreb.
- BARIĆ, Eugenija i sur. 1995. *Hrvatska gramatika*. Školska knjiga. Zagreb.
- BOROVAC, Ivanka (ur.). 2002. *Veliki atlas Hrvatske*. Mozaik knjiga. Zagreb.
- BRATULIĆ, Josip. 1988. *Vinodolski zakon, diplomatsko izdanje, kritički tekst, tumačenje, rječnik*. Globus-NSB-JAZU-Pravni fakultet. Zagreb. 5–132.
- BRATULIĆ, Vjekoslav (ur.). 1980. *Morosini, Vincenzo IV Catastico generale dei Boschi della Provinzia dell' Istria (1775-1776); Terminazione del C. E. sopra boschi / Naredjenje P. K. varh dubravah (1777)*. Unione degli Italiani dell' Istria e di Fiume. Università popolare di Trieste.
- BRÜCKNER, Aleksander. 1923. *Mitologia Slava*. Bologna.
- ČRNJA, Zvane. 1965. *Kulturna historija Hrvatske: ideje - ličnosti - djela*. Epoha. Zagreb.
- DANIČIĆ, Đuro i sur. 1880.-1976. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. JAZU. Zagreb.
- DELONGA, Vedrana. 1996. *Latinski epigrafički spomenici u ranosrednjovjekovnoj Hrvatskoj*. Muzej hrvatskih arheoloških spomenika. Split.
- GRKOVIĆ, Milica. 1986. *Rečnik imena Banjskog Dečanskog i Prizrenskog vlastelinstva u 14. veku*. Narodna knjiga. Beograd.
- HIRC, Dragutin. 1905. *Prirodni zemljopis Hrvatske. Lice naše domovine*. Tisak i naklada Antuna Scholza. Zagreb.
- JURLINA, Bernardo. 2005. *Živogošće: tebi u slavu*. Vlastita naklada. Zagreb-Živogošće.
- KARLIĆ, Damir. KATUŠIĆ, Maja. PISAČIĆ, Ana. 2007. *Velika bilježnica Zadarskoga kaptola (1380.-1392.)*. Srednjovjekovni registri Zadarskoga i Splitskog kaptola. *Fontes*. Zagreb. 13. 1–296.
- KLAIĆ, Bratoljub. 1989. *Rječnik stranih riječi: tuđice i posuđenice*. NZMH. Zagreb.
- KORENČIĆ, Mirko. 1978. *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske: 1857-1971*. Djela JAZU. 54.
- KOSTRENIĆ, Marko (ur.). 1967. *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije / Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*. JAZU. Zagreb.
- KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Ivan. 1863. *Hrvatski spomenici / Acta croatica*. Monumenta historica Slavorum meridionalium. JAZU. Zagreb.
- KURZ, Josef (ur.). 1966.-1973. *Slovník staroslavenskog jezika (Slovník jazyka staroslověnského)*. Československá akademie. Praha.
- LUKEŽIĆ, Iva. 1990. *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*. Izdavački centar Rijeka. Rijeka.

- MALIĆ, Dragica. 1988. *Povaljska listina kao jezični spomenik*. Hrvatsko filološko društvo. Zagreb.
- MALIĆ, Dragica. 1991. Samoglasničke pojave u Žićima svetih otaca. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*. 17. Zagreb. 83–122.
- MARGETIĆ, Lujo. 1977. Hreljinski urbar iz 1700. godine. *Vjesnik Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*. Sv. XXI. Rijeka. 197–242.
- MARGETIĆ, Lujo MARGETIĆ, Anelise. 1993. Grižanski urbar iz 1700. godine. *Vjesnik Povijesnog arhiva Rijeka*. Rijeka. Str. 25.-57.
- MAŠIĆ, Mijo (ur.). 1993. *Imenik naselja Republike Hrvatske*. Državni zavod za statistiku. Zagreb.
- MERHAUT, Jaroslav. 1998. *Češko-hrvatski rječnik*. Pretisak izdanja iz 1939. Dominović. Zagreb.
- MIKLOSICH, Franc. 1865. *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*. Guilelmus Braumueller. Vindobonae.
- MOGUŠ, Milan. 1977. *Čakavsko narječje*. Školska knjiga. Zagreb,
- MOGUŠ, Milan. 1980. Nazivi za zanimanja kao toponimi. *Vtora jugoslovenska onomastička konferencija*. Skopje 6. – 9. oktombri 1977. MANU. Skopje. 221-222.
- NEMANIĆ, Davorin. 1884.-1885. *Čakavisch-kroatische Studien*. Carl Gerold's Sohn. Beč.
- NOSIĆ, Milan. 1998. *Prezimana zapadne Hercegovine*. Hrvatsko filološko društvo. Rijeka.
- NOSIĆ, Milan. 2010. *Talijanizacija istarskih prezimena*. Maveda. Rijeka.
- PAVLOVIĆ, Zvezdana. 1976. Onomastički derivati izvedeni iz lekseme *gost* u slovenskim jezicima. *Prva jugoslovenska onomastička konferencija*. Tivat 22. – 24. oktobra 1985. CANU. Titograd.
- POLJANEC, Radoslav. MADATOVA-POLJANEC, Serafima. 2002. *Rusko-hrvatski rječnik*. Pretisak izdanja iz 1987. Školska knjiga. Zagreb.
- PUTANEC, Valentin. ŠIMUNOVIĆ, Petar (ur.). 1976. *Leksik prezimena SR Hrvatske*. Institut za jezik – Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb.
- RAČKI, Franjo. 1877. *Documenta historiae Chroaticae periodum antiquam illustrantia*. JAZU. Zagreb.
- RODIĆ, Nikola. 1980. Toponimi s posesivnim pridevom na -jъ (-овъ, -инъ) u Svetostefanskoj, Dečanskim i Arandelovskoj hrisovulji. *Vtora jugoslovenska onomastička konferencija*. Skopje 6. – 9. oktombri 1977. MANU. Skopje. 301-320.
- SKOK, Petar. 1971.-1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. JAZU. Zagreb.
- SMIČIKLAS, Tadija (ur.). 1904.-1998. *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*. JAZU. Zagreb.
- STAŠIĆ MILIĆ, Marica. 2008. *Šepićani serca i mora: kazivanja o životu i običajima u Vrbniku na otoku Krku*. Adamić. Rijeka.
- STULLI, Joachim. 1801. *Lexicon latino-italico-illyrcum*. Budim.
- SUDEC, Sandra. 2008. Tvorba pridjeva sufiksom -j u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku. *Riječki filološki dani: zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa*

Riječki filološki dani održanog u Rijeci od 16. do 18. studenoga 2006., knj. VII. Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka. 693–704.

SVOBODA, Jan. ŠMILAUER, Antonín i sur. 1949.-1960. *Místní jména v Čechách*. Československá akademie. Praha.

ŠANSKIJ, Nikolaj. IVANOV, Valerij. ŠANSKIJ, Tamara. 1975. *Kratkij etimologičeskij slovar ruskogo jazika*. Prosvešćenije. Moskva.

ŠIMUNDIĆ, Mate. 1973. Značenje najstarijih slovenskih osobnih imena. *Časopis za zgodovino in narodopisje*. Maribor. 14–46.

ŠIMUNDIĆ, Mate. 1981. Nepoznata osobna imena i prezimena šibenskoga kraja od XII. stoljeća do novijega vremena. *Četrta jugoslavenska onomastična konferenca Portorož, od 14. do 17. oktobra 1981*. SAZU. Odbor za onomastiko. Ljubljana. 491–505.

ŠIMUNDIĆ, Mate. 1982.-1983. Nepoznata i manje poznata hrvatska osobna imena IX., X. i XI. stoljeća. *Filologija* 11. Zagreb. 159–195.

ŠIMUNDIĆ, Mate. 1988. *Rječnik osobnih imena*. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb.

ŠIMUNOVIĆ, Petar. UJDUROVIĆ, Miroslav. 2002. Stanovništvo Makarskog primorja od 15. do 19. stoljeća. *Stanovništvo Makarskog primorja od 15. do 19. stoljeća*. Poglavarstvo općine Gradac. Split. 225–231.

ŠIMUNOVIĆ, Petar. 2004. *Bračka toponimija*. Golden marketing-Tehnička knjiga. Zagreb.

ŠIMUNOVIĆ, Petar. 2009. *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Golden marketing-Tehnička knjiga. Zagreb.

ŠULEK, Bogoslav. 1990. *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja*, I.-II., Globus. Zagreb.

ŠUPUK, Ante. 1971. Antroponimni hibridi. *Čakavska rič* I. Br. 2. Split. 51–56.

ŠURMIN, Đuro. 1898. *Hrvatski spomenici /Acta croatica*. Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium. JAZU. Zagreb.

TAKAČ, Ferdinand. 1999. *Hrvatsko-slovački rječnik*. Školska knjiga. Zagreb.

TKALČIĆ, Ivan Krstitelj. 1873.-1874. *Povjestni spomenici zagrebačke biskupije / Monumenta historica episcopatus Zagradiensis*. Tisak Karla Albrechta. Zagreb.

TOPOROV, Vladimir. 1963. K etimologiji slav. *myslb*. *Etimologija: isledovanja po ruskomu i drugim jezicima*. Akademija nauk SSSR. Moskva. 5–13.

VIDOESKI, Božo (ur.). 1983. *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika*. MANU. Megnarodnen komitet na slalavistite. Komisija za slovenska onomastika. Skopje.

VRANIĆ, Stanko. 2010. *Tak se govori(le) prinas*. Vranić-dom d.o.o. Zagreb.

ZJAČIĆ, Mirko. 1952. Spisi šibenskog notara Slavogosta. *Starine*. 44. Zagreb. 201–296.

Izvori

Fužine. Topografska karta 1: 25 000. Državna geodetska uprava. Zagreb. 2007.

Novi Vinodolski (sjever). Topografska karta 1:25 000. Državna geodetska uprava. Zagreb. 2007.

Bijele Sijene. Topografska karta 1: 25 000. Državna geodetska uprava. Zagreb. 2008.

Sanja Kovač, dipl. oec.
Crikvenica
kovac.vinodol@gmail.com

UDC 811.163.42'373.21 (497.561 Vinodol)
review

Little snippets from the onomastics of Vinodol

Summary

The article explains the distinctive features of the seven names of the toponyms of Vinodol: Dedomir, Desimer, Mojdruga luka, Netermac, Zabral, Zelemišalj and Žigovošće. The author outlines her etymology of the mentioned toponyms and concludes that their names belong to the earliest layer of Old Croatian geographical names, which trace their ancestry to the Proto-Slavic language. Five toponyms: Dedomir, Desimer, Zelemišalj, Žigovošće, Mojdruga luka, were created from Old Croatian binomial personal names using the Proto-Slavic possessive adjective suffix -j, and were created after the migration of the Croats to Vinodol, no later than the 15th century, when the word formation with the suffix -j, here, was replaced in its entirety by the suffix -ov and -ev, respectively. The toponym Netermac has developed due to the mixing of the Chakavian dialect with the North-Italian dialects in the Middle Ages, and the toponym Zabral originates from the Old Croatian military terminology. All the researched toponyms, except for the toponym Mojdruga luka, are still in use. At the same time parts of the personal names that are found in the basis of six geographical names are also interpreted in detail: Dedomir, Desimer, Mojdruga luka, Netermac, Zelemišalj and Žigovošće, and the earliest confirmations of these and many similar personal names are mentioned, primarily those from the Old Croatian denominations.

Keywords: toponyms, Vinodol, Dedomir, Mojdruga luka, Netermac, Zabral, Desimer, Zelemišalj, Žigovošće, binomial Old Croatian personal names, metaphorical mountain names, Ikavian-Ekavian Chakavian dialect, Croatian Middle Ages